

P R A F A T I O.

movetur obliquo. Eundem ergo in hoc Thomistarum Manuali ordinem observantes, in prima illius parte, de Deo ut uno, & trino, & Angelorum ac hominum creatore agemus. In secunda de Deo ut ultimo fine, & mediis ad illum conducentibus. Tertia demum erit de Deo incarnato, & Sacramentorum institutore. Sed ne insalutato hospite, ejus abdita ingredi ac rimari accusemur, priusquam de illis differamus, aliqua de natura & qualitatibus Theologiae, breviter hic esse premittenda censimus.

QUÆSTIO

3
QUÆSTIO PROOEMIALIS.DE NATVRÆ ET DOTIBVS
Theologia.

C A P U T I.

De natura Theologiae.

Dico primum, quamvis Theologia, ut est in nobis viatoribus, careat evidentiâ actuali suorum principiorum nimirum articulorum fidei, quos solum per fidem & revelationem obscuram cognoscit, est tamen vere & substantialiter scientia. Tum quia est habitus attingens infallibiliter verum per discursum: habitus autem attingens infallibiliter verum per discursum, non potest pertinere ad aliam ex quinque virtutibus intellectualibus ab Arithmetica, quam ad scientiam, vel sapientiam: non enim potest esse habens primorum principiorum, cum ille attingat verum immediate & sine discursu, neque prudentia, vel ars, que versantur solum circa agibilita & factibilita. Tum etiam, quia sufficit ad rationem scientiae, ut per ipsam intellectus firmiter adhæreat vero: nam cum veritas sit finis omnium scientiarum, tunc Scientia censenda est habere suam essentialē perfectionem, quando per illam verum infallibiliter assequitur, eique firmiter adhæret; imo id est solum evidentiâ exigitur ad perfectionem scientiae, quia per eam juvatur intellectus, ut facilius & citius verum attingat, & certiore ac immobiliorem habeat veritatis assensum. Unde si absque evidentiâ haberi possit talis certitudo, sine illa etiam obtinebitur vera & essentialis ratio scientiae. Cum ergo Theologia nostra sit cognitione certa, & discurrat circa res divinas cum majori certitudine & firmitate, quam ulla scientia naturalis circa suum objectum; quia reddit suas conclusiones ad principia revelata, omnem naturalem certitudinem excedentia, est equivalenter evidens; & licet careat evidentiâ formalis, quam Philosophus ad scientias naturales videtur requirere, habet tamen evidentiâ virtuale, sicut in certitudine, quâ omnes alias scientias superat; & radicalem seu aptitudinalem, quia postular conjungi cum lumine gloriae & scientia beata, cui subalternari postea dicemus.

2. Dices, non datur scientia de singularibus & contingentiis: Sed Theologia agit de singularibus, v. g. de Christo, de Beata Virgine, de Antichristo, & similibus; & de contingentiis, puta de peccatis, & actibus humanis: Ergo non est scientia.

3. Respondeo quod licet scientiae naturales non possint versari circa singularia, & contingentia, bene tamen Theologia; quia scientiae naturales dependent à lumine primorum principiorum, quae versantur tantum circa universalia & necessaria. Theologia vero dependet à lumine supernaturali fidei & divinae revelationis, quae ad singularia & contingentia se extendunt. Alias objectiones vide in Clypeo Theologiae Thomisticae.

4. Dico secundum, Theologia nostra subalternatur
Tom. I.

scientia Dei & Beatorum. Ita D. Thomas hic art. in corp. ubi sic discurrit: *Duplex est scientiarum genus, quedam enim sunt qua procedunt ex lumine naturali intellectus, ut Arithmetica, Geometria, & hujusmodi: quedam verò sunt qua procedunt ex principiis notis lumine superioris scientia, sicut Perspectiva procedit ex principiis notificatis per Geometriam, & Musica ex principiis per Arithmeticam notis; & hoc modo sacra doctrina est scientia, quia procedit ex principiis notis lumine superioris scientie, que scilicet est scientia Dei & Beatorum.* Quibus verbis aperit docet, Theologiam nostram subalternari scientiae Dei & Beatorum, sicut perspectiva subalternatur Geometria, & Musica Arithmetica.

5. Ratio etiam id suadet, ut enim aliqua scientia dicatur subalternari alteri, requiritur & sufficit, quod ab ea dependeat quantum ad evidentiam suorum principiorum, & addat objecto subalternantis aliquam differentiam accidentalem; sic Musica subalternatur Arithmetica, quia eius principia per eam manifestantur, & supra numerum, qui est objectum istius, addit differentiam harmonici seu sonori: atque similiter principia Theologiae nostrae, quae sunt articuli fidei, manifestantur per scientiam Dei & Beatorum, illaque addit supra objectum istius differentiam accidentalem, nempe revelationem virtuale; accidentale est enim Deo cognoscibili, quod cognoscatur per lumen gloriae, vel per lumen fidei. Ergo Theologia nostra propriæ scientiae Dei & Beatorum subalternatur. Ex quo

6. Colligitur primum, quod licet Theologia, prout est in nobis viatoribus, sit vere & substantialiter scientia, ut conclusione praecedenti ostensum est, non est tamen perfecta scientia, seu non habet statum perfectum & connaturalem; sicut puer, licet sit substantialiter homo, non est tamen homo perfectus, ob defectum usus rationis & libertatis. Ut enim scientia subalternata habeat statum perfectum & connaturalem, debet esse conjuncta cum subalternante, & ab illa habere evidentiam actuali suorum principiorum. Unde D. Thomas qu. 14. de verit. art. 9. ait quod *omnis scientia in visione rei presentis perficitur.* Atque Theologia, prout est in nobis viatoribus, non est conjuncta cum scientia beata, cui subalternatur, unde ab ea non accipit evidentiam suorum principiorum, sed per accidens dependet à fide, gerente vices luminis gloriae: Ergo non est in statu perfecto & sibi connaturali.

7. Colligitur secundum, Theologiam nostram remanere in partia; tum quia omnis scientia subalternata petit naturaliter conjungi sue subalternanti, ut ab ea perficiatur, atque illi manifestentur principia que credit. Tum etiam, quia Theologia nostra non est essentialiter obscura, sicut fides, sed per accidens, ratione statu quem habet in nobis viatoribus, in quo regulatur per fidem & cognitionem obscuram. Unde transit de obscura in evidentem, quando homo mutat statum viatoris in statum comprehensoris. Sicut adveniente visione beata, charitas

QUÆSTIO PROOEMIALIS.

4. *ritas via non excidit, juxta Apostolum, sed transit à libera in necessariam, quia libertas non est de eius essentia, sed modus quidam accidentalis, conueniens ei per accidens, & ratione status via.*
 lectus humani: Ergo ratio formalis *sub qua* Theologia est revelatio virtualis & mediata. Quid ut melius percipiatur.
11. *Observandum est, aliquid posse dici revelatum duobus modis: Primo formaliter & immediatè, sicut revelatum est, Deum esse trinum, Verbum esse incarnatum. Secundò virtualiter & mediata, quando scilicet in re immediata revelata, alia virtualiter continetur, vel tanquam effectus in causa, vel ut proprietatis in essentia, quæ per discursum deducitur; quo pacto in ista propositione, Christus est homo, hæc, Christus est risibilis, virtualiter & mediata censetur revelata; & hanc revelationem virtualem & mediata, dicimus esse rationem formalem *sub qua* Theologiae.*
12. *Ex quo colligitur primum, in hereticis non esse veram Theologiam, quia cum in illis non sit fides, non est revelatio formalis, nec virtualis; unde eorum Theologia est solùm fides humana, vel opinio, quæ assentuntur aliquibus veritatibus Theologicas, ex proprio iudicio, aut propriæ voluntatis electione, non vero ex motivo divinae revelationis, alioquin omnibus veritatibus revelatis præberent assensum.*
13. *Colligitur secundò, Theologiam non componi ex pluribus habitibus partialibus, sed esse unum simplicem habitum, ad omnes Theologicas conclusiones se extendentem. I. D. Thomas Nic art., ubi hanc rationem fundamentalē insinuat: Habitus non distinguntur, nec multiplicantur, nisi penes distinctionem objectorum formalium, & penes diversam rationem *sub qua* illa attingunt, ut est communis doctrina Philosophorum: Atqui Theologia habet unicum specie objectum formale quod, nempe Deum, sub ratione Deitatis, & unicam specie rationem formalem *sub qua*, videlicet revelationem virtualē & mediata, *sub qua* attingit omnia objecta partialia quæ considerat: Ergo est unus simplex habitus, se extendens ad omnes conclusiones contentas intra sphæram sui objecti; sicut fides se extendit ad omnia credibilia, charitas ad omnia diligibilia, prudentia ad omnia agibilia, & visus ad omnia visibilia. Licit ergo in Theologia dentur plures demonstrationes diversa circa diversa objecta partialia, quia tamen omnes pertinent ad idem objectum formale, non ad diversum, quilibet non producit suum habitum, partialē, sed prima tantum habitum Theologia generat, secunda vero illum solū extitit ad diversam conclusionem, & sic de ceteris, sicut anima extenditur ad informandas diversas partes materiae, non additione sui, sed incremento materiae cui applicatur, vel sicut relatio predicamentalis fertur ad plures terminos materiales, invariata manens. Ex quo solvit præcipuum adversa sententia fundamentum.*
14. *Dico quartò, Theologiam esse habitum entitative naturale.*
- Probatur dupli ratione: Prima est, nullus habitus entitative supernaturalis, nostris actibus acquiritur, sed à Deo immediatè infunditur, ut constat inductione; nam virtutes Theologicae, & morales supernaturales, atque dona Spiritus Sancti, non acquiruntur nostris actibus, sed à Deo immediatè infunduntur: Atqui Theologia non est habitus infusus, sed acquisitus studio & labore humano, ut experientia constat, docetque expressè D. Thomas 2.2. qu. 54. art. 1. ad 2. ubi ponit hoc discrimen inter sapientiam, quæ est donum Spiritus Sancti, & Theologiam, quæ etiam, ut infra dicemus, habet rationem Sapientiae, quod illa habetur per infusionem,

DE NATURA ET DOTIBUS THEOLOGIAE.

5. *Theologia sunt supernaturalia, sunt enim ipsi articuli fidei divinae: Ergo & ipsa Theologia supernaturalis est.*
15. *Respondeo, concessa Majori, distinguendo Minorē: principia Theologiae sunt supernaturalia, formaliter & reduplicative, nege. Materialiter & specificative, concedo. Articuli enim fidei qui sunt principia Theologiae, non ingrediuntur demonstrationem Theologicam, nisi prout subsunt lumini naturali & discursui intellectus humani, quo mediante illuminant conclusiones Theologicas, quæ in ipsis virtualiter continentur. Vnde articuli fidei duobus modis considerari possunt, primum quatenus sunt absolutè veri, & prout dicunt ordinem ad primam veritatem revelantem, & sic sunt formaliter revelati, & pertinent ad habitum fidei; secundò ut dicunt habititudinem ad conclusiones & veritates non revelatas, quæ ex ipsis inferri possunt per discursum intellectus humani; & sub hactenue non sunt formaliter, sed tantum virtualiter revelati, & spectant ad habitum Theologiae, qui proinde non est formaliter & entitative supernaturalis, sed radicaliter tantum, quatenus presupponit principia fidei, in quibus tanquam in semine vel radice continentur, sicut scientiae naturales continentur in habitu primorum principiorum. Et in hoc sensu D. Thomas hæc art. 1. appellat Theogiam, scientiam revelationis, & divinitatis inspiratam.*
16. *Objicies secundò: Certitudo Theologiae, quæ est præ dictum ejus essentiale, supernaturalis est, superer enim certitudinem omnium scientiarum naturalium, ut capite sequenti dicimus: Ergo & ipse habitus Theologiae.*
17. *Secunda ratio fundamentalis nostræ conclusionis potest sic breviter proponi: Scientia non definiunt suam specificationem ab objecto formali quod, nisi prout subsunt rationi formali *sub qua*; unde si ratio *sub qua* alicujus scientiae sit naturalis, illa nequit esse entitative supernaturalis: Sed ratio formalis *sub qua* Theologiae, est entitative naturalis: Ergo & ipse habitus Theologiae Major constat ex communī doctrina Philosophorum, Minor vero sic ostenditur. Ratio formalis *sub qua* Theologiae, illam distinguis à fide, & scientiis purè humanis & naturalibus, est revelatio virtualis, ut præcedenti conclusione ostendimus: Atqui revelatio virtualis (cum includat discursum intellectus humani, & versetur circa principia revelata, non præcisè & formaliter ut revelata sunt, sed ut subsunt lumini & solertiae naturali intellectus humani, & prout ex ipsis, mediante discursu, possunt elicere aliquæ veritates non revelatae) intrinsecè & entitative naturalis est, & supernaturalis solū extrinsecè & præsuppositivè, in quantum presupponit principia fidei formaliter revelata: Ergo & ratio formalis *sub qua* Theologiae. Unde falsum est quod dicunt aliqui Recentiores, discursum non pertinere ad rationem *sub qua* Theologiae, sed esse puram conditionem applicantem principia revelata, sicut ignis per approximationem applicatur combustibili. Illud enim pertinet ad specificativum & rationem formalem *sub qua* alicujus habitus, quod ipsum essentialiter distinguit ab aliis: Sed per discursum Theologia distinguit essentialiter à fide, quæ non est discursiva, sed immediate credit veritates sibi à Deo revelatas: Ergo discursus pertinet ad rationem formalem *sub qua* Theologiae.*
18. *Objicies primò: specificatio scientiarum sumitur à principiis, ut docent Philosophi: Sed principia Tom. I.*
19. *Respondeo, concessa Majori, distinguendo Minorē: principia Theologiae sunt supernaturalia, formaliter & reduplicative, nege. Materialiter & specificative, concedo. Articuli enim fidei qui sunt principia Theologiae, non ingrediuntur demonstrationem Theologicam, nisi prout subsunt lumini naturali & discursui intellectus humani, quo mediante illuminant conclusiones Theologicas, quæ in ipsis virtualiter continentur. Vnde articuli fidei duobus modis considerari possunt, primum quatenus sunt absolutè veri, & prout dicunt ordinem ad primam veritatem revelantem, & sic sunt formaliter revelati, & pertinent ad habitum fidei; secundò ut dicunt habititudinem ad conclusiones & veritates non revelatas, quæ ex ipsis inferri possunt per discursum intellectus humani; & sub hactenue non sunt formaliter, sed tantum virtualiter revelati, & spectant ad habitum Theologiae, qui proinde non est formaliter & entitative supernaturalis, sed radicaliter tantum, quatenus presupponit principia fidei, in quibus tanquam in semine vel radice continentur, sicut scientiae naturales continentur in habitu primorum principiorum. Et in hoc sensu D. Thomas hæc art. 1. appellat Theogiam, scientiam revelationis, & divinitatis inspiratam.*
20. *Objicies secundò: Certitudo Theologiae, quæ est præ dictum ejus essentiale, supernaturalis est, superer enim certitudinem omnium scientiarum naturalium, ut capite sequenti dicimus: Ergo & ipse habitus Theologiae.*
21. *Confirmatur: Theologia, ut ibid ostendemus, est eminenter speculativa & practica: Sed practicum & speculativum, cum sint differentiae oppositæ, non possunt adunari & eminenter formaliter contineri, nisi in scientia & habitu supernaturali: Ergo Theologia est habitus entitative supernaturalis.*
22. *Ad objectionem respondeo negando Antecedens, sicut enim Theologia mediat inter fidem & scientias naturales, ita & ejus certitudo; quare illa neque est purè naturalis, sicut certitudo scientiarum naturalium, neque formaliter supernaturalis, sicut certitudo fidei, sed virtualiter duntaxat, cum ratio formalis *sub qua* unde sumitur, non sit revelatio formalis & immediata, sed virtualis tantum & mediata; unde talis certitudo est quidem inferior certitudine fidei, sed superior ad certitudinem omnium scientiarum naturalium.*
23. *Ad confirmationem dico, speculativum & practicum posse adunari & eminenter formaliter contineri, non solū in scientia supernaturali entitative, sed etiam in scientia radicaliter solū supernaturali; quia illa radicaliter & virtualiter continetur in fide, quæ est eminenter speculativa & practica, & respicit objectum infinitum, nempe Deum, qui cum sit prima veritas, & ultimus finis, est simul regula speculationis & praxis. De quo fusius capite sequenti.*

CAPUT II.
Precipuae Theologiae doles breviter exponuntur.

Dico primò: Theologia est certior omni habitu & scientiā naturali: Nititur enim medio fir-

A 3 minor